

Kultur- og likestillingsdepartementet

Reform – ressursenter for menn

post@reform.no

Oslo, 24. april 2023

Innspill til Regjeringens arbeid om seksuell trakassering

Nok Norge er svært glad for at regjeringen prioriterer arbeidet med seksuell trakassering ved å lage en stortingsmelding som omfatter både skole, utdanning, fritidsarenaer og arbeidsliv, og takker for muligheten til å komme med innspill til meldingen. Vi deltok ikke på innspillmøtet, men oversender her våre innspill skriftlig.

Nok Norge er paraplyorganisasjonen til landets 15 Nok.-sentre. Sentrene er et lavterskel hjelpetilbud for personer som er utsatt for seksuelle overgrep og deres pårørende. De driver også forebyggende arbeid og er en viktig støttespiller for øvrige hjelpetjenester i sine kommuner. Nok Norge jobber politisk på vegne av sentrene, og for at alle utsatte og pårørende skal ha tilgang til god og tilgjengelig hjelp uansett hvem de er og hvor i landet de bor.

Innledende bemerkninger

I NKVTS sin omfangsundersøkelse fra mars 2023¹ kommer det frem at svært mange barn og unge utsettes for seksuelle krenkelser og overgrep i Norge.

Studien viser også hvordan forekomsten av seksuelle krenkelser fra jevnaldrende øker i løpet av ungdomsskoletiden, og rammer jenter mer enn gutter fra en tidlig alder. Utøver er oftest en i ungdommens bekjentskapskrets, og i 2 av 3 tilfeller er en gutt utøver av krenkelsene.

1 av 20 har litt utsatt for seksuelle overgrep fra en voksen, og omtrent halvparten av barna har aldri fortalt det til noe. En viktig grunn til at barn ikke forteller om vold og overgrep, er at de ikke vet hva det er. Mange vet ikke at det er ulovlig, eller hvordan de kan få hjelp.

Manglende kunnskap om hva som er greit er også en grunn til at barn, unge og voksne ikke forteller om seksuell trakassering. Andre faktorer som gjør at man ikke forteller kan være relasjonen man har til de(n) som trakasserer eller at man er redd for hvilke konsekvenser det får for miljøet man er en del av hvis man sier noe.

Forskning viser at barn som kjenner kroppen sin og som har gode begreper og vet hvordan barn blir til, forteller og beskriver raskere dersom de blir utsatt for grenseoverskridende atferd. Det samme gjelder for ungdom og voksne - når vi har kunnskap om grenser, hva som er greit eller lovlig og ikke minst hva man kan gjøre hvis man opplever noe grenseoverskridende – er det lettere å sette grenser og å si ifra.

¹ <https://www.nkvts.no/rapport/omfang-av-vold-og-overgrep-i-den-norske-befolkningen/>

Økt fokus i barnehage, skole og utdanning

En større undersøkelse gjort på videregående skoler i Sør-Trøndelag 2013-2014² viser at hele 63 % av jentene og 62 % av guttene rapporterte å ha opplevd minst en form for seksuell trakassering siste år. 46 % gutter og 34 % jenter rapporterte videre å ha trakassert andre seksuelt.

Andelen ungdom med depressive symptomer var klart høyere blant dem som rapporterte at de var blitt utsatt for seksuelle trakassering, enn dem som ikke var blitt utsatt. Det viste data fra Ung i Oslo 2018.

Barneombudet sin rapport om seksuelle krenkelser blant ungdom (2018)³ viser til tilsvarende tall, og forteller at «Vi har en stor jobb å gjøre for å endre holdninger, sikre bedre kunnskap og gi bedre hjelp til barna som trenger det» (:5). I rapporten kommer det også fram at dette er et tema som opptar ungdom, og at de er ivrige etter å dele og å uttrykke sin bekymring. Disse stemmene er det viktig å lytte til i arbeidet med meldingen.

Strategien for seksuell helse⁴ sier at grunnlaget for god seksuell helse legges allerede i tidlig småbarnsalder. Barn oppdager og utforsker sin egen seksualitet og stiller spørsmål relatert til kropp allerede fra 3-4 års alder. Dette er viktig for en god helse senere livet og de må bli møtt med forståelse og kunnskap både i barnehage og skole, og hjemme hos foreldre.

For å kunne forebygge trenger vi å jobbe med holdninger, både hvilke holdninger man har og hva man kan gjøre med dem. Dette arbeidet må starte tidlig. Alderstilpasset opplæring om identitet, følelser og grenser er derfor viktig for å forebygge og bekjempe trakassering og overgrep. Kunnskapen de får i barnehagen må bygges videre på i grunnskolen og videregående skole. Samtidig som vi gir barn og unge denne kunnskapen, må vi sikre å gi ansatte handlingskompetanse og tilstrekkelig kunnskap til å ta imot barn og unge sine historier.

I de nye læreplanene står det mye om at elevene skal lære om følelser, grenser, vold o.l., men vi vet at mange lærere fremdeles kvier seg for å snakke om det. Å gi god opplæring til lærere og andre som jobber i kommuner som trygger dem i ha disse samtalene og til å ta imot det de blir fortalt, bør derfor være en prioritert oppgave. På denne måten vil flere elever få bedre seksualitetsundervisning enn det de har i dag, noe som de etterlyser selv⁵.

Det er viktig at foreldre får den samme kunnskapen som barna. Det er de som møter dem hjemme og skal ta imot mange av tankene og refleksjonene barna har. Foreldre må vite at de har en viktig rolle i å lære barn om tanker, identitet og kropp, og om å si ifra og om hva som er greit og ikke greit.

Forslag til tiltak:

- Holdningsskapende arbeid tidlig – fra barnehage til og med videregående skole, og på høyere utdanningsinstitusjoner. Strenge krav til at skoler og barnehager følger dette opp.

²https://www.researchgate.net/publication/313361118_Resultater_fra_prosjekt_Seksuell_helse_og_trakassering_i_videregaende_opplaering_2013-2014_Findings_from_the_Sexual_health_and_harassment_project_in_high_school_education_2013-2014_Trondheim_NTNU

³ <https://www.barneombudet.no/uploads/documents/Publikasjoner/Fagrapporter/Alle-kjenner-noen-som-har-opplevd-det.pdf>

⁴ https://www.regjeringen.no/contentassets/284e09615fd04338a817e1160f4b10a7/strategi_seksuell_helse.pdf

⁵ <https://sexogsamfunn.no/wp-content/uploads/2022/02/Rapport-seksualitetsundervisning-i-skolen.pdf>

- Mer seksualitetsundervisning inn i skolen, fra første klasse: Snakke om konsekvensene av seksuell trakassering med de unge, og hva det gjør med de som blir trakassert. På den måten kan skape en bedre og mer respektfull kultur mellom unge.
- Snakke om hva som er akseptabel og ikke akseptabel adferd og språkbruk, både i det virkelige liv og på nett. Barn trenger å få innsikt i andres perspektiver, opplevelser og følelser knyttet til både verbal og fysisk trakassering for å kunne ta et bevisst valg om å ikke utføre slike handlinger.
- Vi må legge til rette for at barn får utvikle forståelse for egne og andres grenser. Hva som er aksepterbart, hvor og når. Vi må gi barna rom og tid til å fortelle, i naturlige omgivelser, og alltid være beredt på å ta imot det som kommer med åpenhet og naturlig nysgjerrighet. Vi må aldri være redd for å spørre. Barn som er utsatt for overgrep, ønsker at vi skal spørre. De legger igjen spor til oss, som de ønsker at vi har mot og evner å se. Forskning viser at barn som kjenner kroppen sin, som har gode begreper og vet hvordan barn blir til, forteller og beskriver raskere dersom de blir utsatt for grenseoverskridende adferd.
- Alle som jobber med barn og unge skal føle seg trygge på å snakke om kropp, seksualitet og grenser. Det bør legges til rette for at Nok-sentrene kan drive med mer utstrakt forebyggende arbeid enn i dag. Flere senter driver med undervisningsarbeid i dag og dette kan de gjøre i større grad hvis de får midler til det. En annen måte de kan bidra på, er å gi opplæring til lærere slik at lærerne selv blir tryggere i å gi denne undervisningen.
- Tett samarbeid med foreldrene om dette temaet. Tema på foreldremøte, personalmøter, FAU. Vi må gi foresatte kunnskap om hva seksuell trakassering er og hvor den finner sted, ved å sette temaet opp på foreldremøter og møter i regi av FAU i skolen og ved møter på fritidsarena til barna.

Fritidsaktiviteter

3 av 4 barn i Norge driver med i organisert idrett og 3 av 10 driver med kulturelle aktiviteter på fritiden.

De trener, spiller, konkurrerer og reiser på turneringer. Kunnskap og dialog om kropp og grenser er like viktig på fritidsarenaen som i skolen. For å sikre at barn er trygge i fritidsaktivitetene bør alle som organiserer aktiviteter ha etiske retningslinjer som sier noe om trakassering og overgrep. De som leder aktivitetene må kjenne retningslinjene og de må vite hvor de kan søke hjelp når det trengs.

«Trygg på trening» startet opp for 5 år siden som et samarbeidsprosjekt mellom Redd Barna, Nok. Bergen (SMISO Hordaland) og Vestland Idrettskrets (VIK). Redd Barna tilbyr kurset gratis for trenere og frivillige, mens Nok. Bergen og VIK har inngått en formell samarbeidsavtale, der Nok. Bergen er ansvarlig for det faglige innholdet. Pr. april 2021 har 171 lag og ca. 5000 trenere/ledere tatt imot tilbudet.

Uansett modell har Trygg på trening som mål at alle er trygge innenfor idretten. Behovet er stort og mange idrettslag ønsker kurset. Det bør legges til rette for å gjøre dette tilbudet tilgjengelig for så mange idrettslag som mulig over hele landet.

Forslag til tiltak:

- Trygge og tydelige aktivitetsledere skaper gode arenaer for alle. Derfor bør alle lag og organisasjoner følge bestemte rutiner og prosedyrer. Det bør være krav om at

trenerne/aktivitetsledere setter seg inn i disse og praktisere de. Lag og organisasjoner må gi kompetanse om denne problematikken til alle de som jobber ut mot barn og voksne.

- Alle idrettslag bør ha en beredskapsplan og etiske retningslinjer for å kunne forebygge og håndtere seksuell trakassering og overgrep.
- Obligatorisk med type «Trygg på trening»-opplegg for alle lag og organisasjoner.
- I arbeidet med meldingen bør departementet opprette dialog med organisasjoner for barn og unge, for eksempel gjennom LNU.

Arbeidslivet

I en rapport av Statistisk sentralbyrå (SSB) publisert 1. august 2017 går det fram at 7 % av hele befolkningen er utsatt for månedlig eller oftere uønsket seksuell oppmerksomhet eller plaging på arbeidsplassen (sysselsatte 18-66 år). Rapporten bygger på Levekårsundersøkelsen om arbeidsmiljø 2013.

Seksuell helse og trakassering bør være tema på alle arbeidsplasser, for *hvordan kan seksuell helse virke inn på yrkesutøvelse?* Det bør legges til rette for at det er greit å prate om seksuell trakassering og man må informere alle ansatte om retningslinjene arbeidsplassen har på dette.

Forslag til tiltak:

- Om vi snakker med barna våre og har gode tiltak fra de er små, tror vi at mye av den seksuelle trakasseringen som vi ser i dag i arbeidslivet vil avta.
- I mellomtiden bør det bli mer forpliktende for arbeidsgivere å være tydelige på nulltoleranse for enhver form for seksuell trakassering. Ved ansettelse skal det informeres om dette på lik linje med andre rutiner/forhold på arbeidsplassen som det blir informert om. Både rutiner, prosedyrer og varslingsrutiner skal presenteres til alle arbeidstakere.
- Temaet må være oppe jevnlig, kulturen må sette seg – få det inn på årshjulet i bedriften. Søk gjerne kompetanse og få noen til å komme til arbeidsplassen for å tematisere dette. Dette bør tematiseres sammen med alle på arbeidsplassen. På denne måten er det lettere å sørge for at alle har forståelse av hva det handler om, noe som vil gjøre implementeringen enklere og som en del av øvrig arbeidsplasskultur.

Oppsummering

Arbeidet med seksuell trakassering handler om holdninger. Som poengtert i dette innspillet må vi lære om dette så tidlig som mulig for å bli en naturlig del av den kunnskapen, kompetansen og ryggmargsrefleksen vi utvikler.

Vi er derimot ikke ferdig «preppa» når vi går ut av grunnskolen. Holdningene våre formes gjennom alle vi møter, og alt vi gjør. Derfor er det nødvendig å fortsette samtalen og å ha synlige rammer for hva vi tolererer og mener er greit. Arenaer som jobber bevisst med temaet og som har klare etiske retningslinjer som jevnlig blir evaluert, drøftet og revidert vil være gode, inkluderende læringsarenaer eller arbeidsplasser og dermed tryggere arenaer for folk til å si ifra.

Ingvild Hestad Torkelsen
Daglig leder, Nok Norge